

निर्णय नं ३. यस भरतपुर उप-महानगरपालिकाको आ.व. ०७४/७५ को लागि देहाय बमोजिमका क्षेत्रगत नीतिहरु पारित गर्न नगर परिषदमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

पुर्वाधार तथा संरचना विकास तर्फ:

१. यस उपमहानगरपालिकामा विकासप्रति स्थानीयको चासो र सरोकार अतुलनीय रहेको छ। जनसहभागितामा आधारित विकास प्रकृयाको लागि भरतपुर एउटा अद्भूत सिकाईको थलो बन्न गएको छ । ७० प्रतिशतसम्म जनसहभागिता जुटाई यहाँका टोल तथा उपभोक्ताहरू विकास योजनाको माग गरिरहेका छन् । परीक्षणको रूपमा चालु आर्थिक वर्षमा जनताले ७० प्रतिशत लगानी जुटाई बाँकी रकमको लागि योजना माग गरेमा मागेकै दिनमा योजना स्वीकृत गर्ने नीति लिई सार्वजनिक सूचना मार्फत आह्वान गर्दा अनुमान भन्दा तीन गुणा बढि माग संकलन भएको छ। पूँजीगत बजेट खर्च गर्न उक्त नीतिलाई आवश्यक संशोधन सहित आगामी आ.व. मा पनि निरन्तरता दिईने छ, र यस प्रयोजनको लागि रु ७५ लाख विनियोजन गरिएको छ ।
२. सडकहरूको निर्माण, विस्तार तथा मर्मत हुदै जाने तर पुलहरू क्रमश साँघुरा हुदै गएको, जीर्ण हुदै गएको वा पुनः निर्माण गर्नुपर्ने अवस्थामा पुगेको तथ्यलाई ध्यानमा राखी आगामी आर्थिक वर्षबाट उमनपा क्षेत्रमा वार्षिक एउटा ठूलो पुल तथा २ वटा कल्भर्टहरू निर्माण गर्ने नीति लिइएको छ । यस प्रयोजनको लागि रु ७० लाख विनियोजन गरिएको छ । यसै गरी आकस्मिक सडक मर्मत सम्भारको कार्य गर्न ७५ लाख विनियोजन गरिएको छ । यसबाट भरतपुरको शहरी सडकहरू विग्रनुपूर्व नै मर्मत सम्भार तथा बर्सात पछि मर्मत सम्भार भई शहरको सुन्दरता बृद्धि गर्दै दुर्घटना न्यूनिकरणमा योगदान पुग्न छ। यसै गरी ग्राभेल सडकको आकस्मिक मर्मतको लागि २५ लाख विनियोजन गरिएको छ ।
३. यस उमनपाको वडा नं. ४ स्थीय उमनपाको नाममा दर्ता कायम रहेको अनुमानित २ विघा जग्गालाई **Auto Land** को रूपमा विकास गर्ने नीति निर्धारण गरिएको छ । उक्त स्थान सम्म पहुँच मार्ग तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको लागि चालु आर्थिक वर्षमा रु २० लाख तथा आगामी वर्ष पूर्वाधार निर्माणको लागि रु ५० लाख विनियोजन गरिएको छ । **Auto Workshop** हरूलाई सहकारीमा आवद्ध गरी उनिहरूको समेत लगानी सुनिश्चित गरी सहलगानीको योजनाको रूपमा यस आयोजनाको विकास गरिने छ ।
४. यस उपमहानगरपालिकाले हाल लायन्स चोकमा सञ्चालन गरेको सब्जी मण्डी साँघुरो भएको, पार्किङको समस्या रहेको तथा थोक र खुद्रा विक्रिको लागि स्थान अभाव भएको समेत आधारमा, तथा व्यवसायिक हिसावले सहरको केन्द्रमा रहेको उक्त स्थानबाट थप लाभ लिन सकिने तथ्यलाई आधार मानी नगर विकास कोषको ऋण सहयोगमा बहुतल्लायुक्त सब्जी मण्डीको निर्माण गर्ने नीति लिइएको छ । यसमा **Underground Parking**, २ तल्ला मण्डी तथा त्यस माथि व्यवसायिक स्थान वा नगरपालिकाको सेवा केन्द्र लगायतका संरचनाहरू स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ । प्रस्तुत योजनाको चालु आर्थिक वर्षमा संभाव्यता अध्ययन सम्पन्न गरी आगामी आर्थिक वर्ष ठेक्का बन्दोबस्त गर्ने गरी समपुरक कोष स्वरुप ५० लाख विनियोजन गरिएको छ ।
५. सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रको भूमिका बृद्धि गरी लगानी तथा स्रोतको अभाव पूर्ति गर्ने तथा जोखिमको बाँडफाँड गर्ने प्रयोजनको लागि १० वटा कार्य सार्वजनिक निजी साभेदारीमा सम्पादन गर्ने गरी परामर्शदाताको छनौट गरी कार्यारम्भ भएको छ । यस टिमले फोहरमैला व्यवस्थापनको एउटा कार्य सम्पन्न गरेको छ, र हाल यो टिम सडक वृत्ति व्यवस्थापन, निजी लगानीमा सौर्य सडक वृत्ति जडान तथा यात्रु प्रतिकालयको निर्माण लगायतका कार्यहरूको परियोजना प्रतिवेदन तैयार गरी रहेको छ । आगामी केही महिनामा थप कार्यहरू समेत यस अवधारणा बमोजिम अगाडि बढाईने छ ।

६. योजनाबद्ध विकासको मार्गमा भरतपुरलाई डोहोच्याउने क्रममा नगर यातायात गुरुयोजना **MTMP** तर्जुमा गरिएको छ । प्रस्तुत गुरुयोजनाले नगर भित्रका सडकहरूको वर्गीकरण, सडक अधिकार क्षेत्र निर्धारण तथा समन्वयात्मक विकासमा मद्दत गर्ने विश्वास लिइएको छ । यसै गरी वृहत सहरी विकास योजना तर्जुमाको लागि कार्य क्षेत्रगत शर्त (**TOR**) हालै प्राप्त भएकोले परामर्शदाताको छनौटको लागि बोलपत्रको तैयारी भै रहेको छ । यस प्रयोजनको चालु तथा आगामी आर्थिक वर्षमा दायित्व भूक्तानी गर्ने गरी रु २५ लाख विनियोजन गरिएको छ ।
७. विगत धेरै वर्ष अगाडि देखि चक्रपथ निर्माण अवधारणा आएपनि हालसम्म यसको ठोस शुरुवात भएको छैन । नगर यातायात गुरुयोजना मार्फत चक्रपथको प्रारम्भिक रेखाङ्कन सम्पन्न गरिएको छ र चालु आर्थिक वर्षमा यसको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तैयार हुनेछ । आगामी वर्ष यस सडकको निर्माणको लागि रु ५० लाख विनियोजन गरिएको छ ।
८. उमनपाले कुनै उपयुक्त स्थानमा राष्ट्रियस्तरको सभा सम्मेलन भवन निर्माण गर्ने नीति लिएको छ । बहुवर्षीय योजनाको रूपमा रहने यस योजनाको लागि जग्गा पहिचान गरी विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन चालु आर्थिक वर्षमा तयार गर्न बजेट विनियोजन भएकै छ । उक्त परियोजनाको निर्माण थालनी गर्न समपुरक कोषको रूपमा आगामी आर्थिक वर्षमा रु ५० लाख विनियोजन गरिएको छ । यसैगरी पुल्चोक दक्षिणको नारायणी नदी किनारको सौन्दर्य बृद्धि तथा हाल उमनपाले **Land Field Site** को रूपमा प्रयोग गरिरहेको पहुँच मार्गको रूपमा रहेको सडकको स्तरोन्नतिको लागि रु ५० लाख विनियोजन गरिएको छ ।
९. गत आ.व. मा सञ्चालनमा रहेका क्रमागत योजनाहरूलाई प्राथमिकतामै राखी सम्पन्न गरिनेछ । यसलाई सम्बोधन गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरिएको छ । साविक भरतपुर नगरपालिका भित्रका अधिकांश सडकहरूको लगत कट्टा नभएकोले आगामी आ.व.मा समेत लगत कट्टाको अभियानमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । यसको लागि पाँच लाख विनियोजन गरिएको छ ।
१०. यस उपमहानगरपालिकाको विद्यमान सडकहरूको पुनःनिर्माण गर्न हाल कायम रहेको जनसहभागिता २० (बीस) प्रतिशत कायम गरिने तथा सडकको पट-होल टाल्ने खालका कार्यमा १० प्रतिशत जनसहभागिता कायम गरिएको छ । जनसहभागिता उठाउन व्यवहारिक नहुने खालका सामान्य मर्मत गर्दा जनसहभागिता लिइने छैन ।
११. ४ फिट भन्दा अग्ला, भुकम्पीय दृष्टिले जोखिमयुक्त पर्खालहरू एवं कच्चा किसिमले निर्माण भएका पर्खाल भत्काउने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ ।
१२. एक घर दुई रुखको नीतिलाई जोड दिँदै, प्रत्यक्ष रोजगारी सिजना गर्ने कम्तीमा एक आयोजना महिलाहरूको मात्रै सहभागितामा सञ्चालन गर्ने कार्यलाई आगामी आ.व. मा पनि निरन्तरता दिइने छ ।
१३. सार्वजनिक यातायातको रुट निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ । यस प्रयोजनको लागि सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गरिने छ ।
१४. नगरपालिकाको वर्तमान लागत सहभागिताको ५०:५० प्रतिशतको अवधारणालाई कायमै गरिएको छ । विकासको तिव्र माग सम्बोधन गर्न जारी गरिएको ७०:३० को कार्यक्रम बडा नं १५ देखि २९ को हकमा ६०:४० कायम गरिएको छ ।
१५. **“उज्यालो भरतपुर, सुरक्षित भरतपुर”** को अवधारणा वमोजिम सौर्य सडक वती जडानलाई अभियानको रूपमा अगाडि लगिने छ । सार्वजनिक निजी साभेदारीमा ६ कि.मि. तथा उमनपाको लगानीमा २ कि.मि. सडकमा सौर्य वती जडान गरिने छ । बडागत तथा नगरपालिकास्तरीय बजेटबाट खर्च गर्ने विद्युत सडक वती व्यवस्थापन गर्न कुल पचास लाख विनियोजन गरीएको छ ।

१६. जुनसुकै शीर्षकबाट बजेट विनियोजन गरिएको भएतापनि जुन आर्थिक वर्षको लागि बजेट विनियोजन गरिएको हो, सोही आर्थिक वर्षमा आयोजना सम्पन्न गरिसक्नु पर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइएको छ । आ.व. को चैत्र मसान्तसम्म सम्भौता गरी कार्यान्वयन अघि नवढेका उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिने योजनाहरूलाई रकमान्तर गर्ने नीति लिइने छ ।
१७. नगरको वडा नं २ नमस्ते चोकमा अन्य संघ संस्था समेतको साभेदारीमा एउटा कलात्मक Clock Tower निर्माण चालु आ.व. मै थालनी गरी क्रमागत रुपमा सम्पन्न गरिने छ । Corporate Social Responsibility अन्तर्गत निजी उद्यमीलाई यसमा साभेदारी गर्न आह्वान गरिनेछ ।
१८. बजार, पसल, रेष्टुराँ, कार्यालय वा यस्तै प्रकारका साईनबोर्ड, प्रचार सामाग्री तथा होर्डिङ बोर्डले घरमा उज्यालो तथा हावाको प्रवाह नै रोक्ने गरेको देखिएकोले यस्तो प्रचार तथा संकेत सामाग्री राख्नको लागि मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गरिने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ ।
१९. Safer City को अवधारणा बमोजिम भरतपुर तथा नारायणगढ बजारको शहरी सौन्दर्यीकरण बृद्धि गर्न, सुन्दरता विगार्ने बस्तुहरू हटाउन, शहरी सेवालाई प्रभाकारी बनाउन, सार्वजनिक शौचालय तथा ठाउँ ठाउँमा खानेपानीको व्यवस्थापन गर्न, सार्वजनिक यातायातलाई थप व्यवस्थित गर्न, ट्राफिक आईल्याण्ड सुधार गर्न, ट्राफिक बतिको व्यवस्था गर्न, र घर, आगन, टोल हुँदै सम्पूर्ण शहर नै सुन्दर र सुरक्षित बनाउन विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२०. न.पा.को भौतिक एवं सामाजिक सेवालाई अपांग मैत्री बनाउदै लगिने छ । अपांग मैत्री ज्याम्प, संकेत टायलयुक्त फुटपाथ जस्ता निर्माणमा केन्द्रीत हुँदै पार्किङ, फुटपाथ, जेब्रा क्रशिड आदिमा नमूना अपांग मैत्री संरचना निर्माण गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ ।
२१. विस्तारित वडाहरूमा अलग्गै वडा कार्यालयहरूको भवन निर्माणलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ । एक वर्षमा एउटा वडा कार्यालय भवनको निर्माण तथा एउटा वडा कार्यालय भवनको मर्मत गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइएको छ । यस प्रयोजनको लागि आगामी आ.व.मा रु ५० लाख बजेट विनियोजन गरिएको छ ।

नक्सा पास सम्बन्धमा :

१. यस भरतपुर उप-महानगरपालिकाबाट नक्सा पास गरी निर्माण भएका भवनहरूमा तला थप गर्नको लागि माग गरेमा, तत्कालिन नक्सा पास भएको सडक मापदण्ड, सडक अधिकार क्षेत्र तथा सेट व्याक पूरा भएको, तथा सडक ऐन अनुसरण गरेको, सार्वजनिक वा सरकारी जग्गा अतिक्रमण नगरेको अवस्थामा र “राष्ट्रिय भवन संहिता-२०६०” अनुसार आवश्यकता भएमा भूकम्पीय सुदृढीकरण (Retrofitting) सहित तला थपको अनुमति प्रदान गर्ने नीति लाई निरन्तरता दिइने छ ।
२. नक्सा नियमित गर्ने, अभिलेखीकरण गर्ने लगायतका विषयमा चालु आर्थिक वर्षको पौष मसान्त सम्मको म्याद दिने गरी निर्धारण गरिएका नीतिहरूलाई मिति २०७३ चैत्र २५ गते सम्मको लागि विस्तार गर्ने नीतिगत निर्णय गरिएको छ । उक्त अवधिमा तोकिएको सवै कार्य सम्पन्न गर्न व्यावहारिक रुपमा संभव नदेखिएको कारणले अर्को एक वर्षको म्याद थप गरिदिने सम्बन्धी नीतिगत निर्णयको लागि नेपाल सरकार, सहरी विकास मन्त्रालय तथा संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयमा अनुरोध गरिनेछ ।

वालवालिका क्षेत्र:

१. उमनपा भित्र सञ्चालन हुने कार्य तथा क्रियाकलापहरूमा बालश्रमिकको प्रयोग र परिचालनलाई निषेध गरिने नीति लाई निरन्तरता दिईने छ । उप-महानगरपालिका भित्र रहेका वडाहरूलाई बालश्रम मुक्त र वातावरणमैत्री घोषणा गर्ने अभियान लाई निरन्तरता दिईने छ ।
२. विद्यालय भर्ना दर बृद्धि गर्ने तथा छोड्ने दर न्यून गर्न विद्यालय भर्ना अभियान र विद्यालय जानका लागि प्रेरित गर्न विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । साथै सरकारी, राष्ट्रिय तथा अर्न्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा औपचारिक शिक्षाबाट बञ्चित बालबालिकाहरू लगायत अन्यका लागि अनौपचारिक शिक्षा कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।
३. नगरक्षेत्र भित्रका सबै बाल विकास केन्द्रहरू तथा निजी मन्टेश्वरीहरूको सुचिकृत र अनुगमन गर्ने पद्धति लागू गरिनेछ । हरेक सामुदायिक विद्यालयमा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र तथा पूर्व प्राथमिक कक्षा सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिने छ र ती केन्द्रहरूलाई बालमैत्री नगर स्थापनाको सूचक बमोजिम क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने छ ।
४. यस उमनपालालाई वि.सं. २०७६ सम्ममा बाल मैत्री नगर बनाउने अभियान तथा अठोटका साथ विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा रहेकोमा यस अभियानमा समाजका सबै वर्ग र समुदायहरू हातेमालो गरी परिचालित भएको समेत कारणले उमनपाले यो लक्ष्यलाई एक वर्ष अगावै अर्थात् वि.सं. २०७५ सम्ममा नै हासिल गर्ने अठोट गरी उक्त समय सीमा पुनरावलोकन गरिएको छ ।

राजश्व सम्बन्धी नीति:

१. निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, नर्सिंग होम एवं क्लिनिकहरूलाई उ.म.न.पा. मा सूचिकृत गरिने छ साथै यस्ता संस्थाको सेवा प्रवाहको अनुगमन व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउँदै लगिने छ ।
२. श्रोत परिचालनलाई समतामूलक, प्रगतिशील र न्यायपूर्ण बनाईने छ । सबै सरोकारवाला एवं करदाताहरूको सहभागितामा राजश्व अभिवृद्धि गरी कुल बजेटमा आन्तरिक आम्दानीको अंश बृद्धि गरिँदै लगिनेछ ।
३. आगामी आ.व.मा गरेको दायरा विस्तार गरिने नीति लिइएको छ । यस्को लागि कर संकलनका अभियानहरू सञ्चालन गरिनेछन् भने विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग साभेदारी समेत गरिने छ । नक्सा पास दस्तुरलाई सरोकारवालाहरूसँगको परामर्श र छलफल पछि समसामयिक बनाईने छ ।
४. नगरपालिकाको लागि भरपर्दो कर प्रणाली एकीकृत सम्पत्ति कर नै हो भन्ने मान्यतालाई स्वीकार गर्दै एकीकृत सम्पत्ति करको लागि गरिने जग्गाको मूल्याङ्कन, आगामी केही वर्ष पश्चात जग्गाको न्युनतम मूल्याङ्कनसँग सामान्जस्य गर्ने नीति अंगिकार गरिने छ ।
५. न.पा.द्वारा बहालमा लगाईएका सम्पत्तीहरूको बहाल बन्दोबस्त गर्दा कानून तथा नियम अनुसार प्रचलित बजारदरको आधार कायम गरी बहाल बन्दोबस्त गर्दै लगिनेछ । भरतपुर तथा नारायणगढ क्षेत्रमा बहदो अव्यवस्थित पार्किंगलाई नियन्त्रण गरी व्यवस्थित सःशुल्क पार्किङ्ग स्थलहरूको पहिचान र विकास गर्दै नगरपालिकाको आयमा बृद्धि गर्ने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
६. हरित भवनको मापदण्ड पुरा भएका भवनको नक्शा पास गर्दा तथा ५ वर्षसम्म एकीकृत सम्पत्ति कर निर्धारण गर्दा लाग्ने करमा १० प्रतिशत तथा अण्डर ग्राउण्ड पार्किङ्ग बनाउने भवनमा नक्शापास दस्तुरमा १०% (दश प्रतिशत) छुटको नीतिलाई निरन्तरता दिइएको छ ।
७. कार्यालयको हाता भित्र बैंक काउण्टरको स्थापना गरी सेवाग्राहीले त्यसै काउण्टरमा नगद जम्मा गर्ने गरी सहजीकरणको लागि हामीले गरेको प्रयास सफल भएन । कर संकलनको लागि मात्रै काउण्टर स्थापना गर्न बैंकहरू इच्छुक भएनन् । तर हामी हतोत्साही भएका छैनौं । उमनपा यस भन्दा एक कदम अघि बढी एटिएम

कार्डबाट यस्तो भुक्तानी गर्ने प्रविधिको स्थापनामा अग्रसर भै रहेको छ र हामी विश्वस्त छौं, हाम्रो प्रयास सार्थक हुनेछ ।

सामाजिक विकास तर्फ:

१. युवा वर्गमा लागु पदार्थ दुर्व्यसन प्रति सजगता तथा HIV/AIDS रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि जनचेतनामूलक विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ । यसै गरी E- Library, खेलकुद क्षेत्रमा साभेदारी तथा उद्यमशीलता प्रवर्धनका गतिविधि समेटिएका विकासमा युवा वर्गको सार्थक सहभागिताका जुटाउने लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछन् । सञ्चारको क्षेत्रमा क्रियाशील युवाहरूको क्षमता विकासका लागि विविध गतिविधिहरू सञ्चालन गरिनेछन् ।
२. सेवा प्रवाहलाई थप विश्वसनीय बनाउन सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने नागरिकहरूको विवरण केन्द्रीय पञ्जिकरण विभागको सर्भरमा अभिलेखीकृत गर्ने कार्य चालु आर्थिक वर्षमा नै सम्पन्न गरिने छ ।
३. नेपाल सरकारको नीति बमोजिम उप-महानगरपालिकाबाट नगरवासीहरूको आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुऱ्याउने हेतुले प्रत्येक वडामा क्रमशः नगर स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने नीति लिईएको छ । यस आ.व. बाटै वडा नं. ११ मा थप एक नगर स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना गरी सेवा विस्तार हुँदै छ । नगर स्वास्थ्य केन्द्रको सञ्चालन, स्वास्थ्य चौकी तथा उपस्वास्थ्य चौकी सञ्चालन, यी संस्थामा कार्यरत कर्मचारीको क्षमता विकास, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता विकास, नेपाल क्षयरोग निवारण संस्थाको क्षमता विकास, HIV/AIDS प्रभावितहरूका लागि लक्षित कार्यक्रम लयातका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने गरी स्वास्थ्य क्षेत्र तर्फको बजेट चालु आ.व.मा रु १५ लाख रहेकोमा आगामी आ.व. मा त्यसमा वृद्धि गरी रु २३ लाख पुऱ्याईएको छ ।

भूमि तथा जलश्रोत तर्फका नीतिहरु:

१. भउमनपा क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक, पर्ति, ऐलानी जग्गाहरूको संरक्षण गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ । उमनपा क्षेत्रमा रहेको सार्वजनिक जग्गाहरू नपाको स्वामित्वमा ल्याउनको लागि सबैको सहयोग प्राप्त हुने अपेक्षा लिइएको छ ।
२. नगरपालिका क्षेत्र भित्र सार्वजनिक जग्गाको प्रयोग कुन सामाजिक संस्थाले कहिले देखी के प्रयोजनको लागि गरेका छन्, त्यसको लगत तयार पारिने छ ।
३. नगर क्षेत्रभित्र यसै आर्थिक वर्ष देखि थप जग्गा विकास कार्यक्रम (Land Pooling) सञ्चालन गर्न पहल गरिने छ । यस्ता कार्यक्रमहरूलाई उक्त क्षेत्रको विकास समेत गर्ने गरी योगदानमा आधारित तथा साँध किलो मिलाउने गरी मात्र पनि सञ्चालन गर्न सकिने नीति लिइएको छ । अतः आफ्नो क्षेत्रमा यस प्रकारका जग्गा विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न समुदायहरूलाई आग्रह गरिएको छ । चालु आ.व.मा वडा नं ६ र १३ आनन्दपुरमा यो कार्यक्रमको थालनी गरिने छ । उमनपाले ADB सँग ऋण लिई कृष्णपुरमा सञ्चालन गरेको जग्गा एकिकरण आयोजनाको घुम्तिकोषबाट रु एक करोड रकम यस आयोजनाको सञ्चालनको लागि परिचालन गरिनेछ ।
४. कृषिको विशिष्टीकृत तथा पकेट क्षेत्रको रुपमा रहेको चितवनमा हाल जग्गा खण्डीकरण (प्लटिड) को समस्याले कृषि भूमीको घडेरीकरणमा तिब्रता आएको र यसमा मापदण्ड पालनाको प्रश्न उठेपश्चात सर्व प्रथम यस विषयलाई नगर विकास समिति मार्फत सम्बोधन गर्ने प्रयास गरिएकोमा उक्त समितिका पदाधिकारीको पदावधि

समाप्त भै निस्कृय रहेको सन्दर्भमा सबै सरोकारवालाहरूको उपस्थिति तथा छलफलबाट उमनपास्तरीय निर्णय गरी प्लटिडलाई ब्यवस्थित गरिएको छ । उक्त नीति तथा कानून कार्यान्वयन गर्ने मालपोत तथा नापी लगायतका कार्यालयहरूले सार्थक सहयोग गरेको अवस्थामा यो क्षेत्र ब्यवस्थित हुन पुग्ने छ ।

५. भरतपुर क्षेत्रको होचो, तर ज्यादा उर्भर कृषि भूमी जसलाई हामी बोलीचालीको भाषामा घोलहरू भन्दछौं, त्यस्ता घोलहरूमा आवास निर्माण गर्दा जोखिम ज्यादा हुने भएकोले यसलाई रोक्ने वा थप प्राविधिक मापदण्ड तोक्ने तैयारी उमनपाको छ । नेपाल सरकारले कानून तर्जुमा गरी भू-उपयोग योजनाको लागि स्पष्ट कानूनी आधार तयार नभएसम्म विपद् ब्यवस्थापनको प्रावधानलाई टेकेरै भने पनि घोल क्षेत्रको प्लटिडलाई रोक्ने वा ब्यवस्थित गर्ने प्रयास गरिने छ ।

राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संबन्ध तर्फ:

१. यस उपमहानगरपालिकाको राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नगरहरूसँग भगिनी सम्बन्ध कायम गर्ने नीति लिइनेछ र यस कार्यमा नगरको पहिचान र हितलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिनेछ । राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संबन्ध विस्तार कार्यक्रमका लागि सदस्यता शुल्क लगायतका आवश्यक खर्चको व्यवस्थापन गर्न बजेट ब्यावस्था मिलाईएको छ । यसै गरि ICLEI लगायतका अन्तराष्ट्रिय सहरी सञ्जालहरूको सदस्यता ग्रहण गर्ने प्रकृत्यालाई अगाडी बढाईने छ ।

पर्यटन बिकास :

१. उप-महानगरपालिकाको पटिहानी, मंगलपुर, विसहजारी ताल, सतनचुली, नारायणी नदी, नगर वन, देवघाट, सितामाई लगायतका क्षेत्रहरूलाई पर्यटकीय गन्तव्यस्थलको रूपमा बिकास गर्न पर्यटन सम्बद्ध संघ-संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्दै भरतपुरलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमास्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकहरूको आकर्षण केन्द्रका रूपमा बिकास गरिनेछ ।
२. यस उपमहानगरपालिका क्षेत्र भित्र अवस्थित पटिहानी क्षेत्र तथा मंगलपुर क्षेत्रलाई नगरकै प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा बिकास गर्न एवं समस्त पर्यटकीय विषयहरू समेटि नगर पर्यटन बिकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

कृषि वन तथा वातावरण तर्फका नीतिहरू:

१. भरतपुर उप-महानगरपालिका विस्तार हुँदा ग्रामीण परिवेश भएको तथा कृषिमा निर्भर ठूलो भू-भाग उमनपामा थपिएकोले कृषिलाई प्राथमिकता दिने नीति लिइएको छ । कृषिमा आधुनिकीकरण एवं ब्यवसायिकरण गर्न तथा कृषि क्षेत्रमा सिँचाईको सुविधा पुऱ्याउन आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
२. एक सहर एक पहिचान अन्तर्गत मेडिकल सिटिको रूपमा विकसित हुदै गरेको भरतपुर उमनपामा अस्पतालजन्य फोहरको ब्यवस्थापन चुनौतिको रूपमा रहेको छ । यस समस्याको निराकरणको लागि सरोकारवालाहरूको छलफलबाट सञ्चालन खर्च सम्बन्धित अस्पतालहरूले दामासाहीले ब्यहोर्ने गरी सार्वजनिक निजी साभेदारीमा यस प्रकारको फोहर ब्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन गर्ने समझदारी बनेको छ । उमनपा उक्त समझदारीको कार्यान्वयनको लागि कृत्याशिल रहनेछ ।
३. **स्वच्छ तथा हराभरा भरतपुर**को लक्ष्यका साथ हरियाली प्रवर्द्धन गर्न सडकको दायाँ बायाँ बृक्षारोपण कार्यक्रम तथा एक वडा एक पार्क/उद्यान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईने छ । जलवायु परिवर्तन र यसको प्रभावका

कारण पानीको श्रोतमा आएको कमी र जमीन मुनीको पानिको सतह घटेको कुरालाई ध्यानमा राख्दै एक वडा एक पोखरीको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिदै भएका पोखरी, ईनार, कुवा, धारा, आदिको संरक्षणमा विशेष जोड दिईने छ ।

४. केही छानिएका क्षेत्रमा फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न टोल विकास संस्थासँग सहकार्य गरिने छ । जथाभावी फोहर फाल्नेलाई आवश्यक कारवाही गर्न एउटा अनुगमन तथा निगरानी समितिका कार्यलाई तिब्रता दिईने छ । हाल संचालित विशेष सरसफाई अभियानलाई निरन्तरता दिईने छ । फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ लाई कडाईका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।
५. फोहरलाई श्रोतमा नै वर्गीकरण गरी प्राङ्गारिक फोहरलाई व्यवस्थापन गर्ने, पुन प्रयोग गर्न सकिने र बिक्री वितरण हुने फोहरको लागि सोही वातावरण मिलाउने र श्रोतमा व्यवस्थापन गर्न नसकिने (सिसा, ब्याट्री, औषधिको खोल आदि) फोहरको नगरपालिकाद्वारा उचित व्यवस्थापन गरिने नीति को निरन्तरता रहने छ ।
६. भरतपुर नगर क्षेत्रलाई प्लाष्टिक भोला निषेधित क्षेत्र बनाउने निर्णयलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने एवं मर्करी (पारो) र लिड (शिसा) मुक्त नगर बनाउन आवश्यक कार्य गरिने छ ।
७. प्राविधिलाई सेवा प्रवाह तथा अभिलेख व्यवस्थापनको मेरुदण्ड बनाउने हाम्रो प्रयास जारी रहेको छ । फोहरमैला व्यवस्थापनको सेवा लिई रहेका सम्पूर्ण सेवाग्राहीको कम्प्यूटीकृत अभिलेख तयार गर्ने कार्यको थालनी भएको छ । यसैगरी नगरपालिका स्थापना भएपश्चात हालसम्म स्वीकृत भएका सबै नक्सा कम्प्यूटरकृत गर्ने कार्य जारी रहेको छ । यसले हामीलाई दरिलो तथ्याङ्कीय आधार उपलब्ध गराउने छ र यसबाट कर चुहावट नियन्त्रणमा सहयोग पुग्नका अलावा, यसको बहुउपयोग गर्ने नीति लिइनेछ ।
८. जलदेवी समुदायिक वन नजीक ल्याण्ड फिल्ड साइट निर्माणको लागि नेपाल सरकार, वन विभागबाट भोगाधिकार प्राप्त भएको स्थानमा पूर्वाधार निर्माणको डिपिआर तयार गर्ने नीति रहेकोमा यसको लागि फोहर मैला व्यवस्थापन प्राविधिक सहयोग केन्द्र लगायतका निकायसँग प्राविधिक सहयोग माग गरिएकोमा ठोष प्रगति हुन सकेको छैन । आगामी आ.व. मा उमनपाको आफ्नै स्रोतबाट विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तैयार गरिनेछ । यस प्रयोजनको लागि वातावरण तथा सरसफाई शिर्षकमा आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिएको छ ।
९. फोहर मैला व्यवस्थापनमा हामीले प्रदुषण गर्नेले तिर्नु पर्ने **Polluters Pay** को नीति अख्तियार गरेका हौं तर हामीले अझसम्म यो नीतिको पूर्ण कार्यान्वयन गर्न सकेका छैनौं । चालु आर्थिक वर्षको हकमा सरसफाई शुल्कको आम्दानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापनको खर्चको बीचमा अन्दाजी १.५ करोडको न्यून रहन गएको छ । उक्त रकम विकास निर्माणको स्रोत कटौति गरी पूर्ति गरिएको छ । त्यसैले, हामीले खर्च घटाउनु तथा आम्दानी बढाउनुको विकल्प छैन । यसै तथ्यलाई मनन् गरी, सरसफाई सेवा शुल्कको ७० प्रतिशत सम्बन्धित व्यवसायिलाई भुक्तानी गर्ने, बाँकी रकम उमनपाले तिर्ने, आगामी आ.व.हरूमा शुल्क असुलीको दायरा बृद्धि गर्दै उमनपाको भुक्तानी दायित्व घटाउँदै जाने र आगामी ३ वर्षमा सेवा शुल्कले नै यो खर्च पुऱ्याउने र ५ वर्षमा सरसफाईको सम्पूर्ण खर्च सेवा शुल्क मार्फत परिचालन गर्ने रणनीति उमनपाले लिएको छ ।
१०. भरतपुर उपमहानगरपालिकामा बातावरणमैत्री स्थानीय शासन **EFLG** को कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको ब्यहोरा यहाँहरूलाई विदितै छ । यस कार्यक्रमबाट सरसफाईका अभियान, सडक सौर्य वत्ती जडान, फोहरमैला व्यवस्थापनमा **3R** जस्ता गतिविधि, पोखरी संरक्षण, सहरी सौन्दर्यीकरणका क्रियाकलाप तथा जनचेतना बृद्धि जस्ता क्रियाकलाप सञ्चालित छन् । नगरका सकृय टोल विकास संस्थाहरू यसका मुख्य लाभग्राही हुन् । तर आगामी आर्थिक वर्षबाट यो कार्यक्रमले निरन्तरता पाउने छैन । वार्षिक २ करोड भन्दा ज्यादा रकम लगानी भै रहेको र बस्ती तथा टोल तहसम्म पहुँच स्थापना गर्न सफल कार्यक्रम नरहँदा यसले वृहत असर पार्ने देखिएको छ र उक्त असरलाई न्यूनिकरण गर्न **EFLG Exit Plan** स्वरुप हाल नगर पूर्वाधार तर्फको बजेटबाट सौर्य

सडक वत्तीको लागि रु ५० लाख तथा ज्यादा जनसहभागिता जुट्ने अन्य क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिने प्रयोजनको लागि रु २५ लाख विनियोजन गरिएको छ ।

११. दातृ निकायको सहयोगमा सञ्चालित क्रियाकलापहरू सम्पन्न हुने तर नयाँ चरण थालनी नहुने कुरा EFLG कार्यक्रममा मात्रै सीमित रहेन । स्थानीय शासन तथा सामुदायिक विकास कार्यक्रम LGCDP पनि क्रमशः सानो सानो हुँदै गएको छ तर रुपान्तरणीय सामाजिक परिचालन मार्फत जनताको अपेक्षा भने थपिँदै गएको देखिन्छ । हरेक वडाका अति गरिवहरूको सघन बस्ति रहेका स्थानमा गठन गरिएका नागरिक सचेतना केन्द्र र ती केन्द्रहरूलाई दिइएका आय आर्जनका क्रियाकलापहरू समेत विस्थापित गरिनु न्यायोचित हुँदैन । अतः उमनपाको आफ्नै स्रोतबाट यस्ता गतिविधिको निरन्तरताको लागि रु १५ लाख विनियोजन गरिएको छ ।

संगठन तथा प्रशासन तर्फका नीतिहरू:

१. सेवाग्राहीको अधिकारलाई सम्बोधन सवै वडा कार्यालय र सेवा केन्द्रमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र जारी गरिने छ । यसको लागि रु ५० हजारको क्षतिपूर्ति कोषको व्यवस्था गरिएको छ । तोकिएको समयमा सेवा प्राप्त नभएमा यसै कोषबाट क्षतिपूर्ति दिइनेछ र कर्मचारीलाई उत्तरदायी बनाईने छ । यसबाट नगरपालिकाको सेवा प्रवाह अभै प्रभावकारी र विश्वसनीय हुने विश्वास लिइएको छ ।
२. सुशासन प्रवर्द्धन, पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता वृद्धि गर्नको लागि सोही उद्देश्यले स्थापित संस्थाहरू सँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
३. संगठनको वर्तमान संरचना अनुसार हाल विस्तारित वडाहरूबाट प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्न दरवन्दीमा पुनरावलोकन कार्य गर्नु परेको हुँदा संस्थागत संरचना विश्लेषण (ODA) गरी प्राप्त हुने प्रतिवेदन नगरपालिका बोर्डमा पेश गरी कार्यान्वयन गर्न परिषद्बाट अधिकार प्रत्योजन गरिएको छ ।
४. खाद्य वस्तुको अनुगमनबाट अखाद्य वस्तुहरूलाई तुरुन्तै हटाउने कार्यवाही तथा मासुपसलको अनुगमनलाई थप तिव्रता दिईने छ ।
५. बजार क्षेत्रमा फुटपाथ तथा ठेला निषेधित कार्यक्रमलाई अभै कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्दै शून्य सहनशीलताको नीति अवलम्बन गरिने छ ।
६. उमनपा विकास व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह गर्ने निकाय मात्रै होइन, यो कानून कार्यान्वयन गर्ने गराउने निकाय पनि हो । कार्यस्थलमा खटिन हामीसँग नगर प्रहरीको एउटा टिम रहेको छ र उक्त टिमलाई स्रोत साधनले युक्त बनाउन उमनपा प्रयासरत छ । चालु आर्थिक वर्षमा नै नगर प्रहरीले प्रयोग गरिरहेको, दर्ता नं. नभएको भनी आलोचित भै रहेको सवारी साधन विस्थापित गरी बैकल्पिक व्यवस्था मिलाउने नीति लिइएको छ ।
७. उपमहानगरपालिकाको यो परिसरमा हाल यसका विभिन्न इकाईहरू रहेका छन् । विकासको तिव्र गति, सेवाग्राहीको बढ्दो चाप, नगरपालिकाको स्तरोन्नति तथा थपिँदो जिम्मेवारी समेतलाई आधार मानी आगामी दिनमा यस परिसरलाई मुख्य कार्यालयको रूपमा सीमित गरी सेवा केन्द्रहरू मार्फत सेवा उपलब्ध गराउने, वारुणयन्त्र, नगर प्रहरी तथा सरसफाईका साधनहरूलाई अर्को बैकल्पिक तथा उपयुक्त स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने नीति उमनपाले लिएको छ ।
८. जनप्रतिनिधिहरू वहाल भएको अवस्थामा नगरपरिषद् सञ्चालन गर्न, नगरपालिकाका बैठकहरू आयोजना गर्न तथा विभिन्न विषयगत समितिहरूका बैठकहरू आयोजना गर्न मिल्ने गरी नगरपरिषद् भवनको बहुवर्षीय

योजना मार्फत निर्माण आरम्भ गर्ने नीति समेत निर्धारण गरिएको छ । यसै गरी अत्यन्तै जीर्ण अवस्थामा रहेको कार्यकारी अधिकृतको निवासस्थानलाई भत्काई नयाँ भवन बनाउने नीति लिइएको छ ।

९. सेवा प्रवाहका हरेक क्षेत्रमा प्रविधिको विकास तथा बिस्तार गरी E-Governanceलाई तिव्रता दिईने छ । सेवाहरूलाई प्रथम चरणमा कम्प्युटर प्रविधिमा आधारित तथा दोस्रो चरणमा इन्टरनेटमा आधारित (Online Service) बनाई प्रवाह गर्ने नीति रहेको छ । प्रविधिको प्रयोग र रुपान्तरणको लागि स्रोतको अभाव नहुने सुनिश्चितता गरिएको छ । सूचना प्रवाह तथा नगरबासीसँग अन्तरक्रिया गर्न सामाजिक सञ्जालहरूको प्रयोग तथा परिचालन गरिने छ ।
१०. विस्तारित वडाहरूमा अलग्गै वडा कार्यालयहरूको भवन निर्माणलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ । एक वर्षमा एउटा वडा कार्यालय भवनको निर्माण तथा एउटा वडा कार्यालय भवनको मर्मत गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइएको छ । यस प्रयोजनको लागि आगामी आ.व.मा रु ५० लाख बजेट विनियोजन गरिएको छ ।
११. उमनपा विकास ब्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह गर्ने निकाय मात्रै होइन, यो कानून कार्यान्वयन गर्ने गराउने निकाय पनि हो । कार्यस्थलमा खटिन हामीसँग नगर प्रहरीको एउटा टिम रहेको छ र उक्त टिमलाई स्रोत साधनले युक्त बनाउन उमनपा प्रयासरत छ । चालु आर्थिक वर्षमा नै नगर प्रहरीले प्रयोग गरिरहेको, दर्ता नं. नभएको भनी आलोचित भै रहेको सवारी साधन विस्थापित गरी बैकल्पिक ब्यवस्था मिलाउने नीति लिइएको छ ।
१२. उपमहानगरपालिकाको यो परिसरमा हाल यसका विभिन्न इकाईहरू रहेका छन् । विकासको तिव्र गति, सेवाग्राहीको बढ्दो चाप, नगरपालिकाको स्तरोन्नति तथा थपिँदो जिम्मेवारी समेतलाई आधार मानी आगामी दिनमा यस परिसरलाई मुख्य कार्यालयको रुपमा सीमित गरी सेवा केन्द्रहरू मार्फत सेवा उपलब्ध गराउने, वारुणयन्त्र, नगर प्रहरी तथा सरसफाईका साधनहरूलाई अर्को बैकल्पिक तथा उपयुक्त स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने नीति उमनपाले लिएको छ ।
१३. जनप्रतिनिधिहरू वहाल भएको अवस्थामा नगरपरिषद् सञ्चालन गर्न, नगरपालिकाका बैठकहरू आयोजना गर्न तथा विभिन्न विषयगत समितिहरूका बैठकहरू आयोजना गर्न मिल्ने गरी नगरपरिषद् भवनको बहुवर्षीय योजना मार्फत निर्माण आरम्भ गर्ने नीति समेत निर्धारण गरिएको छ । यसै गरी अत्यन्तै जीर्ण अवस्थामा रहेको कार्यकारी अधिकृतको निवासस्थानलाई भत्काई नयाँ भवन बनाउने नीति लिइएको छ ।
१४. सेवा प्रवाहका हरेक क्षेत्रमा प्रविधिको विकास तथा बिस्तार गरी E-Governanceलाई तिव्रता दिईने छ । सेवाहरूलाई प्रथम चरणमा कम्प्युटर प्रविधिमा आधारित तथा दोस्रो चरणमा इन्टरनेटमा आधारित (Online Service) बनाई प्रवाह गर्ने नीति रहेको छ । प्रविधिको प्रयोग र रुपान्तरणको लागि स्रोतको अभाव नहुने सुनिश्चितता गरिएको छ । सूचना प्रवाह तथा नगरबासीसँग अन्तरक्रिया गर्न सामाजिक सञ्जालहरूको प्रयोग तथा परिचालन गरिने छ ।